

Наприклад, убачаємо використання філософського підходу до життя для демонстрації антиконвенційності і свободи дурня:

Touch: I do remember a saying, 'The fool doth think he is wise, but the wise knows himself to be a fool' [4].

Це вислів блазня Оселка з п'єси У. Шекспіра «As You Like It». Як видно із прикладу, Оселок – «глибоко мислячий» розумний жартівник, який відрізняється нахилами до лінгвістичного парадоксу. Слід зазначити, що питання моралі та честі постійно турбують Оселка.

Із нашого дослідження випливає такий **висновок**: в основі аналізу лексеми FOOL знаходиться образ блазня, озброєного розумом, гумором і грою. Масштабність та феноменальність поняття «ДУРЕНЬ» дає можливість спроектувати його на звичайну людину, що у результаті створить «етично навантажений символ, застиглу точку перетину загальнолюдських вад і чеснот» [12, с. 387].

Література:

1. Бахтин М. М. Функции плута, шута и дурака в романе / М. М. Бахтин. – Эпос и роман. – 1987. – С. 87–95.
2. Будур Н. В. «Дурак» – статья из «Сказочной энциклопедии» / Н. В. Будур // Олма-Пресс, 2005. – С. 43–58.
3. Бусурина Е. В. Лингвокультурема «дурак» в русской языковой картине мира: автореф. дис. ... канд. филол. наук / Е. В. Бусурина – СПб, 2004. 18 с.
4. Залевская А. А. Время перемен в теориях лексической семантики / А. А. Залевская // Прямая и непрямая коммуникация сб. науч. ст. / Отв. ред. В. В. Дементьев. – Саратов: Изд-во ГосУНЦ Колледж, 2003. – С. 120–135.
5. Карасик В. И. Лингвокультурный типаж «английский чужак»: монография / В. И. Карасик, Е. А. Ярмахова. – М.: Гнозис, 2006. – 240 с.
6. Карасик В. И. Лингвокультурный типаж: к определению понятия / В. И. Карасик, О. А. Дмитриева // Аксиологическая лингвистика: лингвокультурные типажы: Сб. науч. тр. / Под ред. В. И. Карасика. – Волгоград: Парадигма, 2005. – С. 5–25.
7. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигматического анализа) / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца 20 века. – М., 1995. – С. 144–238.
8. Наумов В. В. Лингвистическая идентификация личности / В. В. Наумов. – М.: КомКнига, 2006. – 240 с.
9. Пастушок Г. О. Блазень як інтерпретатор: Шекспір і сучасність / Г. О. Пастушок // Питання літературознавства. – 2006. – Вип. 72. – С. 260–273. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/P1_2006_72_36
10. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США: [монографія] / В. О. Самохіна. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – 435 с.
11. Чекулай И. В. Ценность и оценка в категориальной структуре современного английского языка: дис. ... д-ра филол. наук 10.02.04-германские языки / И. В. Чекулай. – Белгород, 2006. – 473 с.
12. Шейгал Е. И. Шут и шутник: профессия или хобби? / Е. И. Шейгал, М. В. Мироненко // Жанры речи: сб. науч. статей. – Саратов: Изд-во ГосУНЦ «Колледж», 2005. – Вып. 4. – С. 385–399.
13. Школа дурака – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://shkola-duraka.com.ua/lawbook>
14. Gurr, A. The Shakespearean Stage 1574-1642. Third Edition by Cambridge University Press, 1999.
15. Lock, H. Transformations of the trickster, 2002 [Электронный ресурс]. – URL: www.southerncrossreview.org/18/trickster.html
16. Southworth, J. Fools and Jesters at the English Court. Sutton Publishing Limited, 2003.
17. Swain B. Fools and Folly during the Middle Ages and the Renaissance / B. Swain. – New York: Columbia University Press, 1932. – 234 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. <http://www.metrolyrics.com/the-fool-on-the-hill-lyrics-beatles.html>
2. <http://funniestjokes.awardspace.com/moron1.html>
3. http://www.lyricsfreak.com/d/deep+purple/fools_20038707.html
4. <http://www.goodreads.com/quotes/71-the-fool-doth-think-he-is-wise-but-the-wise>

УДК 81.27

І. Ю. Шепельська,

Київський Національний Лінгвістичний Університет, м. Київ

ПРОБЛЕМИ НЕПРАВИЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ КЕЙГО В ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИМУ СТИЛІ ЯПОНСЬКОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ

У статті розглядаються проблеми вживання ввічливих форм в усному офіційно-діловому мовленні, наведені приклади типових помилок надмірного використання ввічливих форм. Також в статті розглядаються слова-амортизатори, завдяки яким ділове спілкування не тільки не ображає співрозмовника, а й приносить очікуваний результат.

Приклади та висновки, наведені в дослідженні можуть слугувати навчальним матеріалом для підготовки фахівців з перекладу японської мови. Основою дослідження стали матеріали провідних японських та українських дослідників ввічливості мовлення. Актуальність дослідження полягає в показниках неправильного використання ввічливого мовлення не тільки серед іноземців, а і серед самих японців.

Основна думка статті полягає у відстані, яка виникає між людьми під час спілкування. Ввічливість може як збільшити так і зменшити її. Надмірна ввічливість де інколи може здаватися грубішою ніж образа. З іншого боку, правильне використання ввічливих форм може допомогти у досягненні згоди, що надзвичайно важливо саме в ділових розмовах. Стаття відображає основні помилки та пропонує рішення для правильного та ввічливого мовлення.

Ключові слова: категорія ввічливості, використання ввічливих форм, мовленнєвий етикет, ввічливість, офіційно-діловий стиль.

PROBLEMS OF WRONG KEIGO USAGE IN SPOKEN BUSINESS JAPANESE

The article addresses to the problem of using polite forms in oral business-official communication. Also there are examples of common mistakes of excessive using of polite forms given. Besides the article discusses word-absorbers that do not offend his interlocutor in official communication but bring the expected results.

Examples and conclusions which were given in this article can be useful as teaching materials for teaching Japanese language translation specialists. The research is built on the materials of the main Ukrainian and Japanese keigo usage researches. Research actuality can be seen from statistics data of wrong formal speech usage not only among foreigners, but also among Japanese people themselves.

The main idea of the article is distance between people during the conversation. Politeness can change this distance in both ways. Being too polite sometimes can be ruder than swearing. But in other way, being polite enough can help to estimate great relations which are crucial in business conversations. Article reflects main mistakes and offers solutions for smart and polite speech.

Keywords: the category of politeness, using of polite forms, speech etiquette, politeness, business-official style.

ПРОБЛЕМЫ НЕПРАВИЛЬНОГО УПОТРЕБЛЕНИЯ КЕЙГО В ОФИЦИАЛЬНО-ДЕЛОВОМ СТИЛЕ ЯПОНСКОЙ УСТНОЙ РЕЧИ

В статье рассматриваются проблемы употребления вежливых форм в устной официально-деловой речи. Также приведены примеры типичных ошибок чрезмерного употребления вежливых форм. Кроме того в статье рассматриваются слова-амортизаторы, благодаря которым общение не только не обижает собеседника, но и приносит ожидаемый результат.

Примеры и выводы, приведенные в исследовании, могут послужить учебным материалом для подготовки специалистов-переводчиков с японского языка. Основой исследования стали материалы ведущих японских и украинских исследователей вежливой речи. Актуальность исследования заключается в показателях неправильного использования вежливой речи не только среди иностранцев, но и среди самих японцев.

Суть статьи заключается в исследовании расстояния между людьми во время разговора. Вежливость может как увеличить его, так и уменьшить. Чрезмерная учтивость может порой быть грубее, чем ругательство. С другой стороны правильное использование вежливых форм может помочь достигнуть согласия, что наиболее важно в деловом общении. Статья отображает основные ошибки и предлагает решения для правильной и вежливой речи.

Ключевые слова: категория вежливости, употребление вежливых форм, речевой этикет, вежливость, официально-деловой стиль.

Мовлення можна сприймати як свого роду «дистанцію». В деяких випадках використання манери спілкування в «дружньому» стилі, може сприйматись як фамільярність, а надмірна ввічливість навпаки може здатися горделивістю. Між людьми у спілкуванні є деяка фізична відстань, оптимальною вважається дистанція, рівна 1 метру. Це, наприклад, відстань між продавцем за прилавком і покупцем, або ввічливе мовлення 敬語кейго, яке створює дистанцію між людьми.

Дослідження структури рівнів ввічливості є дуже актуальним сьогодні, адже кількість ділових зв'язків України та Японії постійно збільшується. Саме тому підготовка фахівців з перекладу та надання їм релевантної інформації щодо правильного використання ввічливих форм є одним з ключових моментів викладання. Також варто пам'ятати, що мова має тенденцію до постійних змін, то ж навіть звичка використання ввічливих форм може зазнавати певних змін. Отже, метою дослідження є визначення стану ввічливості в офіційно-діловій японській мові, виділення найпоширеніших помилок та розробка шляхів уникнення таких помилок. В дослідженні коротко окреслені найтипівіші ситуації, в яких японцям та іноземцям властиво помилятися.

Існує три види 敬語кейго: 尊敬語сонкейго, 謙讓語кенджього та 丁寧語тейнейго. [Алпатов 2003, 136с.] В сонкейго підметом є друга особа, あなた, тому цей тип кейго використовується щодо дій, здійснюваних співрозмовником. В кенджього підметом виступає, перша особа, 私, цей різновид кейго використовується по відношенню до дій мовця. Форми на ~です, ~ます позначають собою тейнейго і використовуються в залежності від співрозмовника. Існують форми кейго, які утворюються за допомогою афіксів れる та られる, перед дієсловами в цій формі префікс ввічливості お або ご не використовується. Дані префікси вживаються у формі на ~になる та подібних.

У випадку використання сонкейго використовуються наступні форми: (あなたが私に) お話くださる, (あなたが) お話しなさる, (あなたが私に) お話頂く [敬語の指針2007, 77 p.]. У кенджього ці форми трансформуються наступним чином: (私が) お話する, (私が) お話致す, а форма (私が) お話申し上げる виступає ще більш ввічливою. Дієсловоする у формі сонкейго перетворюється на なさる, а у кенджього – на 致す. 与える змінюється на 下さる (сонкейго) та 差し上げる (кенджього). Дієсловоする у формі сонкейго ретворюється на なさる, а у формі кенджього – на 致す. Дієслово与える у ввічливому мовленні змінює свою основу на (あなたが) くださる для сонкейго та (私は) 差し上げる для кенджього. Такий спосіб творення ввічливих слів японською називається 交換形式 (koukankeishiki) (яп. форма заміни).

Він є характерним для таких дієслів як:

行く – いらっしゃる – 参る (яп. йти)

来る – いらっしゃる – 伺う (яп. приходити)

言う – おっしゃる – 申す (яп. говорити)

見る – ご覧になる – 拝見する (яп. дивитись)

食べる – 召し上がる – 頂く, 頂戴する (яп. їсти).

Такі слова як, наприклад, 存ずる, 承知, тощо, при приєднанні до них префіксуご вживаються в сонкейго, а без даного префіксу – в кенджього. [Алпатов 2003, 136с.] При приєднанні слова ~あげる до дієслова у кенджього, ступінь ввічливості такого дієслова підвищується, наприклад: 申す – 申し上げます. У випадку із дієсловом 聞く – お耳に入る – 伺う – 承る – 拝聴する, при приєднанні ієрогліфа 拝 ступінь ввічливості значно підвищується.

Далі наведено декілька прикладів використання даних дієслів у сонкейго та кенджього:

辞書形	尊敬語	謙讓語
する	社長はゴルフをなさいます。	私もゴルフを致します。
言う	お客様はこうおっしゃいます。	母はそう申します。
行く	どちらへいらっしゃいますか。	成田まで参ります。
食べる	何を召し上がりますか。	これを頂きます。
聞く	受付でお聞きになって下さいませ。	ちょっと伺っても宜しいでしょうか。
見る	契約をご覧下さい。	契約を拝見しました。
知る	変更のことをご存じですか。	存じておりません。

Слід також зазначити, що оскільки слово 召し上がる само по собі вже є формою сонкейго, немає необхідності додавати до нього ще й префікс お. Щодо дієслова 来る, то від нього за допомогою суплетивізму утворюються наступні форми: いらっしゃる, お見えになる, お越しになる, причому остання з них є найбільш ввічливою. [4, с. 198]

При бажанні мовця висловитись якнайбільш ввічливо нерідко виникає явище 二重敬語 – надмірного нашарування ввічливих форм. Застосування таких форм є не лише складним для сприйняття, але й помилковим. [蒲谷宏、川口義一、坂本恵、清ルミ、内海美也子2006, 196 p.] Наприклад: お客様が申された件ですが... Частим серед японців є помилкове застосування форм кенджього по відношенню до співбесідника. Оскільки 申す можна використовувати лише по відношенню до першої особи, то правильно буде сказати お客様がおっしゃった件ですが... Ще один приклад: 明日もう一度区

役所に伺われますか。В цьому реченні підмет, пропущено, але оскільки в якості підмета має виступати друга особа, то застосування дієслова伺う є неправильним. Правильною є фраза 明日もう一度区役所にいらっしやいますか。

Як зазначалося вище, до форми召し上がる, яка вже застосована в кейго, не потрібно додавати ввічливий префікс お 昼食はもうお召し上がりになられましたか。 Більш того, додавання афіксуなられる викликає ще більше нашарування ввічливих форм. Достатньо було б сказати просто 昼食はもう召し上がりましたか。 На наступному прикладі ми бачимо використання подвійного кейго: 課長、本日の会議にご出席されますか。 Це також одна із частих помилок. При використанні суфіксівされる таられる не потрібно додавати префікс お або ご. Фраза 課長、本日の会議に出席されますか буде достатньо ввічливою. У цьому випадку по відношенню до керівництва було використано форму される/られる, але допускається вживання й інших форм по відношенню до різних мовців. Так, більш ввічливою, ніж 出席されますか є форма 出席なさいますか。 У наступному прикладі знову виникає надмірна ввічливість: 新聞をお読みにされましたか Достатньо ввічливою є такий варіант цієї фрази: 新聞をお読みにになりましたか。

Якщо в реченні можна застосувати декілька ввічливих форм, то необхідно залишити лише останню. Так висловлювання стане більш лаконічним, й при цьому не буде звучати менш ввічливо. Наприклад: あらかじめ電話をなさってから、いらっしやったほうが... Оскільки в пам'яті залишається, як правило, те, що знаходиться наприкінці висловлювання, то доцільно використати найбільш ввічливу форму в самому кінці: あらかじめ電話をしてから、いらっしやったほうが. Таке застосування називається 後良し言葉. Наведемо ще один приклад: 先生は後ろをお向きになり、黒板に字をお書きになりすぐお消しになりました。 Якщо використати стільки ввічливих форм в одному реченні, то таке висловлювання буде сприйматись як занадто галасливе й надокучливе. Тому доцільно виразити зміст цього речення наступним чином: 先生は後ろを向いて、黒板に字を書いて、すぐお消しになりました。

Часто невдоволення і скарги стосовно обслуговування по телефону в Японії пов'язані із недостатнім використанням слів, що передають почуття. Це свого роду слова-амортизатори, тому японською їх ще називають クッション言葉 (дослівно: слова на подушці). Наприклад, коли виникає необхідність відмовити у чомусь, у більшості випадках людина обов'язково називає причину своєї відмови. Але цього недостатньо. Якщо не додати слова-амортизатори, така відповідь може ранити почуття співрозмовника. При проханні потрібно не лише висловити його, наприклад, ここに書いてください, але й доповнити свій вислів фразами: 恐れ入りますが、お手数ですが тощо. Серед фраз, які виражають згоду, існують наприклад такі: はい、かしこまりました、承知いたしました。

Коли виникає необхідність прохати про очікування, вживається фраза 少々お待ちください. Слово 少々, в даному випадку повинно виражати проміжок часу, рівний не більш як 30 секундам, оскільки людина починає відчувати нетерпіння приблизно після 10-15 секунд очікування. Якщо після очікування протягом більш ніж 30 секунд, людині не було надано змістовної відповіді, її нетерпіння може вилитися в гнів. Задля пом'якшення негативних емоцій клієнта після очікування краще вживати такі фрази як お待たせいたしました або 大変お待たせ致しました. Крім вищезазначених слів, можна використати ще фрази, які повідомляють причину того, чому клієнт змушений зачекати, наприклад: お調べいたしますので、〇〇が他の電話に出ておりますので、席を外しておりますので тощо. [4, с. 198]

Серед скарг є й такі, в яких зазначають, що «працівники державних закладів не приносять вибачення», тому на цей аспект також необхідно звернути увагу. Найбільш загальною фразою для вибачення в офіційно-діловому мовленні є 申し訳ございません. Можна вжити й таку фразу як 大変失礼いたしました. Для вираження подяки необхідно вживати фрази: ありがとうございます, (お越し頂きまして) ありがとうございます (お電話を) ありがとうございます. Проводжуючи клієнта, можна сказати どうぞお気をつけてお帰りください тощо.

Далі наведено декілька правил спілкування офіційно-ділового мовлення: 1) Уникати наказових форм. Працівники державних закладів часто вживають по відношенню до клієнтів наказові форми дієслів. Навіть фраза ~してください лише здається ввічливою, а насправді це справжня наказова форма. Тому замість фрази, наприклад, こちらの書類にサインをしてください сказати サインをお願いいたします/お願いします; 2) Уникати заперечних форм. Коли необхідно відмовити, доцільно спочатку використати слова, що означають згоду – «так», а вже потім – ті, які виражають відмову – «але». Наприклад, випадок, коли той, хто вище за посадою, попросив зробити ксерокопії документів, але у підлеглого немає можливості виконати це прохання негайно. Підлеглий спочатку підтверджує: コピーですね. А потім називає причину, чому він не може виконати це негайно й запитує, чи можна зробити це пізніше; 3) Вживати заперечні форми під час прохання. Наприклад, якщо замість サインをお願いいたします «будь ласка, Ваш підпис» сказати サインをお願いできませんでしょうか «Чи не могли б Ви поставити свій підпис», то японською мовою це буде звучати більш ввічливо. Тому краще використовувати для прохання фрази на зразок ~をお願いできませんでしょうか, ~して頂けませんでしょうか; 4) Використовувати «живі» слова. Такі фрази як お気をつけてお帰り下さい «хай Вам щастить» (дослівно: бережіть себе, повертаючись додому), お待ちしておりました «ми чекали на Вас», お目にかかるのを楽しみにしています (яп. з радістю чекаємо на наступну зустріч) «завітайте до нас ще» буде приємно почути будь-якому співрозмовнику.

Підсумовуючи всі помилки та поради з використання ввічливих форм, можна сказати, що для кожного окремого випадку рівень ввічливості має підбиратися індивідуально. З метою пом'якшення мовлення та надання йому достатньо ввічливого відтінку, слова-амортизатори необхідно вживати за «технікою бутерброду» (вживаються два слова-амортизатора, а між ними – суть висловлювання). Варто зазначити, що спочатку кейго необхідно засвоїти, а вже після цього необхідно не просто використовувати сонкейго та кендзього по відношенню, а спочатку визначити рівень конкретного співрозмовника, а потім пристосувати своє вживання кейго до цього співрозмовника.

Помилки у підборі рівнів ввічливості характерні не стільки для іноземців, скільки для самих японців, адже пристосовуючись до великої кількості людей з інших країн, вони намагаються бути ввічливими в усьому і час від часу не помічають надмірних нашарувань кейго в одному реченні. Варто мати такі особливості на увазі під час здійснення перекладу та при навчанні майбутніх спеціалістів з перекладу.

Література:

1. Алпатов В. М. Япония: язык и общество / Алпатов Владимир – Москва : Институт Востоковедения РАН, 2003. – 136 с. – (Японская вежливость: вежливые и невежливые формы и слова)
2. 菊地康人. 敬語再入門。 — 東京 : 丸善株式会社, 1996. — 266 p.
3. 蒲谷宏、川口義一、坂本恵、清ルミ、内海美也子。 敬語表現教育の方法。 — 東京 : 大修館書店株式会社, 2006. — 196 p.
4. 瀬川由美、紙谷幸子、北村貞幸。 人を動かす！ 実戦ビジネス会話。 — 東京 : スリーエーネットワーク株式会社, 2008. — 198 p.
5. 敬語の指針。 — 文化審議会, 2007. — 77 p